

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Рішенням приймальної комісії

Національного університету

«Одеська юридична академія»

Голова комісії

Мінас АРАКЕЛЯН

(протокол №   від «   » 03 2025 р.)

ПРОГРАМА

додаткового вступного випробування до аспірантури

Національного університету «Одеська юридична академія»

за спеціальністю В10 «Філософія»

на основі здобутого освітньо-кваліфікаційного рівня (спеціаліста, магістра)

Одеса – 2025

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Додаткове вступне випробування до аспірантури Національного університету «Одеська юридична академія» (далі – Університет) зі спеціальності В10 «Філософія» передбачає визначення рівня фундаментальних теоретичних знань та практичних навичок вступаючих до аспірантури, відповідність цих знань і навичок вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики, передбаченої освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста, магістра.

Основна мета додаткового вступного випробування – виявити готовність вступаючих до самостійної наукової діяльності в аспірантурі Університету та до засвоєння освітньої частини освітньо-наукової програми підготовки за третім рівнем. Іспит проводиться у формі усних відповідей згідно з питаннями білетів.

Додаткове вступне випробування має комплексний характер. Концептуально та змістовно структура завдання до додаткового вступного іспиту базується на положеннях освітньо-кваліфікаційної характеристики спеціалістів, магістрів зі спеціальності «Філософія».

Під час підготовки до додаткового вступного випробування і в процесі його проведення рекомендується користуватися даною програмою.

Завдання до додаткового вступного випробування розроблені таким чином, щоб врахувати різні рівні знань, умінь та навичок, засвоєних вступаючими на попередніх рівнях освіти, перевірити їх підготовленість до майбутньої науково-дослідної роботи за фахом.

Питання з пакету завдань до додаткового вступного випробування розміщуються в екзаменаційних білетах по три завдання в кожному білеті.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

При оцінці знань вступника до аспірантури на вступному іспиті екзаменаційна комісія керується рекомендаціями, розробленими Міністерством освіти і науки України, в основу яких покладено критерій повноти і правильності відповідей.

Оцінкою *"відмінно"* оцінюється відповідь, що демонструє вільне володіння на запитання програмного матеріалу матеріалом програми дисципліни, розуміння змісту філософських питань; відповідь є системною, вживається відповідний категоріальний апарат; у тексті відповіді є ілюстративний теоретичний матеріал за даними інших галузей знань і суспільної практики та доречні приклади з опрацьованої рекомендованої літератури.

Оцінкою *"добре"* оцінюється правильна і обґрунтована відповідь, з якої видно, що студент знає й розуміє теоретичний матеріал в обсязі навчальної програми, володіє необхідними навичками при відповіді на всі три питання, але допускає несуттєві помилки, які може сам виправити.

Оцінкою *"задовільно"*: за відповіддю не можна побачити розуміння наявного зв'язку між розділами курсу, є володіння лише визначеннями основних понять; немає прикладів, що ілюструють теоретичний матеріал.

Оцінка *"не задовільно"*: у відповіді не має розуміння сутності філософських питань, відсутня здатність орієнтування в проблематиці курсу, не має бачення зв'язку філософських знань з обраною професією, не відрізняється філософія від інших форм знань.

Оцінка відповіді кожного вступника обговорюється колегіально всіма членами екзаменаційної комісії, що були присутні при складанні іспиту. Всі позитивні оцінки включаються у протокол засідання екзаменаційної комісії.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	Відмінно	зараховано

82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	Задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Дослідницька пропозиція – це науковий текст (есе), підготовлений вступником, в якому обґрунтовується тематика майбутнього дисертаційного дослідження, його актуальність, стан розробки у вітчизняній та зарубіжній науці, можливі шляхи розв'язання поставлених задач тощо. Дослідницька пропозиція має містити назву дослідження, анотацію дослідження (до 600 слів викладу проблеми та запропонованих шляхів її розв'язання з ключовими словами) загальний опис дослідження (актуальність обраної теми, основні гіпотези, обґрунтування очікуваної наукової новизни, теоретична значущість, мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження, аналітичний огляд наукових праць за темою дослідження, методологія дослідження, план впровадження дослідження за роками, список літератури (від 25 позицій).

Дослідницька пропозиція – це обґрунтування обраної наукової проблеми в контексті сучасного філософського знання та підтвердження розуміння вступником перспективності обраної ним ідеї, її евристичності для наукового знання в цілому, ступеню обґрунтованості, обізнаності з предметом власного наукового вибору та ступенем його дослідженості у сучасному знанні.

Дослідницька пропозиція вступника в обов'язковому порядку візується передбачуваним науковим керівником та завідувачем кафедри.

Оцінювання дослідницької пропозиції:

заявлена вступником наукова проблема та її аспекти, що їх пропонується дослідити, мають бути новими та актуальними, має бути представленими огляд досліджень, аналіз ідей, пов'язаних із заявленою проблемою; автор має продемонструвати спроможність формулювати власні аргументовані гіпотези, визначати перспективність теми, а також робити на підставі цього аналізу власні висновки. Текст дослідницької пропозиції повинен містити усі необхідні компоненти, змістові частини мають бути представлені в логічній послідовності, положення не повинні повторюватися і мають не суперечити одне одному.

I. ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ

Питання

- 1.Філософія і світогляд.
- 2.Перехід від міфу до логосу та народження філософії.
- 3.Обґрунтування змісту предмета філософії. Питання про основну проблему філософії.
- 4.Співвідношення філософії і науки.
- 5.Структура і функції філософії.
- 6.Онтологія. Поняття буття.
- 7.Різні моделі буття: матеріалізм, ідеалізм; монізм та дуалізм.
- 8.Категорії «сущє», «сутність», «існування».

- 9.Матерія як субстрат і матерія як субстанція.
- 10.Основні форми руху, їх специфіка і взаємозв'язок.
- 11.Простір і час як форми існування матерії.
- 12.Свідомість і мозок.
- 13.Свідомість і мова.
- 14.Структура свідомості. Самосвідомість.
- 15.Несвідоме, воля, емоції, сумління, інтуїція.
- 16.Пізнання як особливий вид діяльності.
- 17.Суб'єкт і об'єкт пізнання.
- 18.Роль і значення практики в пізнанні.
- 19.Чуттєве та раціональне в пізнанні.
- 20.Роль інтуїції в пізнанні.
- 21.Творчість та інтуїція.
- 22.Пізнання та творчість.
- 23.Проблема істини. Об'єктивність істини.
- 24.Взаємозв'язок абсолютної та відносної істини.
- 25.Конкретність істини. Істина та цінність. Пояснення та розуміння.
- 26.Співвідношення принципів, рівнів, форм і методів пізнання.
- 27.Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання.
- 28.Форми наукового пізнання.
- 29.Методи наукового пізнання.
- 30.Діалектика як теорія розвитку.
- 31.Категорії діалектики.
- 32.Передумови, сутність і умови розвитку соціальної системи.
- 33.Роль морально-соціальних заборон, свідомості і мови у розвитку соціуму.
- 34.Структура соціальних відносин.
- 35.Антропосоціогенез. Еволюціонізм і креаціонізм: їх аргументи.
- 36.Генеza праці. Соціально-діяльнісна сутність людини. Система людських потреб і видів діяльності.
- 37.Співвідношення біологічного і соціального в людині.
- 38.Формаційний та цивілізаційний підхід у філософії історії.
- 39.Суспільно-економічна формація, її структура.
- 40.Антропологізм як провідний зміст культури ХХ-ХХІ століття.
- 41.Культура і цивілізація. Взаємодія та конфлікт цивілізацій.
- 42.Роль держави і громадянського суспільства в структурі цивілізації.
- 43.Особливості духовної культури суспільства.
- 44.Сенс і призначення історії. Рушійні сили історії.
- 45.Циклічне та лінійне розуміння історії. Проблема кінця історії.

- 46.Поняття духовного життя суспільства.
- 47.Структура і функції суспільної свідомості.
- 48.Основні форми суспільної свідомості.
- 49.Історичні спільноти людей. Проблема ідентичності. Історична пам'ять та ідентичність.
- 50.Ідеологія і суспільна психологія. Ідеологія і наука.
- 51.Прогрес особистості і суспільства та їх співвідношення з природним середовищем.
- 52.Проблема змісту і критеріїв суспільного прогресу.
- 53.Глобальні проблеми людства і можливі шляхи їх вирішення.
- 54.Поняття ноосфери.
- 55.Індивідуальний розвиток. Людина, індивід, особистість.
- 56.Розвиток і реалізація людських цінностей.
- 57.Свобода, творчість, щастя. Сенс життя.
- 58.Культурно-історичні передумови виникнення античної філософії.
- 59.Сократівський поворот до людини.
- 60.Вчення Платона про ідеї (ейдоси). Гносеологія Платона.
- 61.Концепція ідеальної держави у філософії Платона.
- 62.Вчення Аристотеля про державу.
- 63.Метафізика Аристотеля. Вчення про чотири причини буття.
- 64.Основні напрямки філософії еллінізму.
- 65.Характерні риси середньовічної філософії. Суперечка про універсалії.
- 66.Сутність душі за Августином. Провіденціалізм Августина.
- 67.Тома Аквінський як представник зрілої схоластики. Докази буття Бога.
- 68.Гуманізм як основа світогляду Відродження.
- 69.Пантеїзм доби Відродження. М. Кузанський. Дж. Бруно.
- 70.Характерні риси доби Модерну. Наукова революція.
- 71.Емпіризм та раціоналізм філософії Нового часу. Ф. Бекон. Р. Декарт.
- 72.Характерні риси філософії Просвітництва. Деїстичний та матеріалістично-атеїстичний напрямки.
- 73.Жан-Жак Руссо про проблему нерівності між людьми.
- 74.Е. Кант як засновник німецької класичної філософії. Гносеологія Е. Канта.
- 75.Етичне вчення Е. Канта. Категоричний імператив.
- 76.Вчення Г. В. Ф. Гегеля про абсолютну ідею.
- 77.Структура гегелівської системи. Діалектична тріада.
- 78.Основні ідеї та принципи класики, що були переосмислені некласичною та постнекласичною філософією.
- 79.Марксизм та неомарксизм. Франкфуртська школа.
- 80.Волюнтаризм А. Шопенгауера та Ф. Ніцше.
- 81.Позитивізм та неопозитивізм. Аналітична філософія.

82. Феноменологія Е. Гуссерля.
83. Релігійна філософія ХХ століття.
84. Світоглядні ідеї фройдизму та неофройдизму.
85. Характерні риси екзистенціалізму.
86. Фундаментальна онтологія М. Гайдеггера.
87. Структуралізм як метод і як світогляд.
88. «Французький напрям» у сучасній філософії: Ж. Дерріда, Ж. Дельоз, П. Рікьор, Ж.-Л. Нансі, А. Бадью.
89. Поява професійної філософії в Україні. Філософія серця Григорія Сковороди. Кардоцентризм філософії П. Юркевича.
90. Особливості розвитку української філософії ХХ-ХХІ століття.

II. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ІСПИТУ

Список **основних** джерел для підготовки.

1. Андрущенко В. П. Соціальна філософія : підруч. для вищ. навч. закл. : історія, теорія, методологія / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. 4-е вид., виправл. та доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 532 с.
2. Арндт Х. Що таке свобода? *Між минулим і майбутнім*. Київ: Дух і Літера, 2002. С. 151-182.
3. Бондаревич, І. М. Філософія : навч. посібник : рекомендовано МОН України / І. М. Бондаревич. - Київ : Алерта, 2013. 240 с.
4. Габрієлян О.А. Філософія історії : підручник : рекомендовано МОН України / О.А. Габрієлян, І.І. Кальной, О.П. Цветков. Київ : Академвидав, 2010. 216 с.
5. Горський В. С. Історія української філософії: Курс лекцій / Горський В.С. Київ: Основи, 1996. 307 с.
6. Данильян О. Г. Філософія : підручник : рекомендовано МОН України / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань ; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харківварків : Право, 2015. 432 с.
7. Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей. Том 1 К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2006. 576 с.
8. Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей. Том 1 К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2006. 576 с.
9. Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей. Том 2 К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. 488 с.
10. Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей. Том 3 К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. 328 с.
11. Івакін О. А. Основи епістемології : Теорія і методологія пізнання : навч. посібник Одеса : Юрид. л-ра. 2000. 112 с.
12. Івакін О. А. Філософія: навч. посібник Одеса : Юрид. л-ра. 2004. 280 с.

13. Кант І. Відповідь на запитання: Що таке Просвітництво? *Мислителі німецького романтизму*. Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2003. С. 158-161.
14. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі : монографія / В. Г. Кремень. 2-е вид. Київ : Знання України, 2011. 520 с.
15. Кремень В.Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції : Підручник / В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. Київ : Книга, 2005. 528 с.
16. Лозовой В.О. Філософія. Логіка. Етика. Естетика : підручник : рекомендовано МОН України / В.О. Лозовой, С.М. Пазиніч, О.С. Пономарьов. Харків : Право, 2009. 576 с.
17. Надольний І.Ф. Філософія: Підручник / Під ред. І. Ф. Надольного. Київ: Парапан, 2001. 280 с.
18. Петрушенко В. Л. Філософія : навч. посіб. : рекомендовано МОН України. 5-те вид., стер. Львів : Новий-Світ-2000, 2016. 504 с.
19. Розова Т.В. Чорна Л.В. Людина. Культура. Філософія. (проблема людини в європейській філософії). Книга 1: Підручник. Київ – Одеса: «Освіта України», 2015. 328 с.
20. Сенека Луцій Анней. Про стійкість мудреця. Пер. з лат. А. Содомори. Львів: Априорі, 2016. С. 238-275.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Арцишевский Р.А. Мироззрение: сущность, специфика, развитие. Львов: Вища школа: Изд-во при Львовском гос. Ун-те, 1986. 196 с.
2. Бердяев Н. А. Философия свободы. Центр навчальної літератури, 2021. 374 с
3. Булатов М. О. Головні етапи розвитку поняття свободи в історії європейської філософії. *Людина в цивілізації XXI століття: проблема свободи*. Київ: Наукова думка, 2005. С. 5- 49.
4. Вандич П. Ціна свободи. Київ: Критика, 2004. С. 134-170.
5. Габермас Ю. Залучення іншого. Студії з політичної теорії. Львів: Астролябія, 2006. 416 с.
6. Гегель Г. В.Ф. Феноменологія духу / пер. П. Тарашук. Харків : Фоліо, 2022. 480 с
7. Головка Б.А. Філософська антропологія: Навчальний посібник. Київ, 1997. 240 с.
8. Гошовський М.М., Кучерявий І.Т. Ідея прогресу в соціальній філософії. Київ, 1993. 160 с.
9. Губерський В. Л. Філософія : хрестоматія : навч. посіб. / В. Л. Губерський, А. О. Приятельчук, І. А. Бойченко. Київ : Знання, 2009. 624 с.
10. Декарт Р. Метафізичні твори / пер. В. Андрушко, А. Баумейстер, С. Гатальська, О. Хома. Харків : Фоліо, 2022. 218 с.
11. Діалоги / Луцій Анней Сенека; пер. з лат. А. Садомора. Львів: Априорі, 2016. 320 с.
12. Кант І. Критика сили судження; пер. з нім. В. Терлецький. К., Темпора., 2022. 702 с.
13. Кузьменко В.Л., Романчук О.К. На порозі надцивілізації (роздуми про майбутнє). Львів, 1991. 216 с.
14. Ларс Фр. Г. Свендсен. Філософія свободи. Львів, Київ: Ніка-Центр, 2016. 336 с.
15. Льюис Дж. Г. Античная философия: от Евклида до Прокла. Минск, 1998. 224 с.
16. Льюис Дж. Г. Античная философия: от Фалеса до Сократа. Минск, 1997. 208 с.

- 17.Макінтайр Е. Після чесноти: дослідження з теорії моралі. Київ : Дух і літера, 2002. С. 245 – 269.
- 18.Максимов С.І. Особистість і суспільство. Харків, 1993. 20 с.
- 19.Ніцше Ф. Так мовив Заратустра. Книжка для всіх і ні для кого / Фрідріх Ніцше; пер. з нім. А. В. Савченко; худож.- оформлювач О. А. Гугалова-Мешкова. Харків: Фоліо, 2019. 253 с.
- 20.Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори / Хосе Ортега-і-Гасет. Київ : Основи, 1994. 424 с.
- 21.Платон Діалоги / пер. з давньогрецької Йосип Кобів, Юрій Мушак. Харків, Фоліо, 2022. 352 с.
- 22.Попович М. Філософія свободи. Харків., Фоліо., 2018. 524 с.
- 23.Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття. Київ, 1997. 290 с.
- 24.Пролеєв С.В. История античной философии / 2-е изд. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2022. 512 с.
- 25.Пролеєв С. В. Духовність і буття людини. Київ, 1992. 112 с.
- 26.Рижко В.А. Концепція як форма наукового знання. Київ, 1995. 212 с.
- 27.Сковорода Г.С. Світ ловив мене. Харків : Фоліо, 2022. 272 с.
- 28.Фукуяма Ф. Конец истории? *Вопросы философии*. 1990. №3.
- 29.Хайдеггер М. Что это такое - философия? *Вопросы философии*. 1993. №8. С. 113-123.
- 30.Хамитов Н. В. Філософія человека: от метафізики к метаантропологии. Київ, 2002.
- 31.Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: проблема людини: навчальний посібник зі словником. Київ, 2006.
- 32.Шаповал М. (2017). Деструктивність людської поведінки: філософський аналіз. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*, № 57, 2017 . С. 93-98.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

- 1.Велика Українська Енциклопедія URL: <https://vue.gov.ua>
- 2.PSYLIB. ПЕРШОДЖЕРЕЛА URL: <https://psylib.org.ua/books/index.htm#fil>
- 3.Perseus Digital Library 55 URL: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>
- 4.The Stoa Consortium for Electronic Publication in the Humanities URL: <http://www.stoa.org/about>
- 5.Minerva - An Internet Journal of Philosophy / ed. Stephen Thornton, Ph.D. URL: <http://www.ul.ie/~philos/vol8/index.html>
- 6.Stoic Voice Journal URL: <http://www.geocities.com/stoicvoice> Архів: URL: <http://www.geocities.com/stoicvoice/back.htm>
- 7.Каталог посилань на ресурси Інтернет «Навчальні дисципліни» URL: http://library.vspu.edu.ua/html/posilan_disciplini.html
- 8.Електронний каталог наукової бібліотеки НАКККіМ. URL: http://library.nakkim.edu.ua:8080/libr/TopicDescription?topic_id=438
- 9.Стенфордська філософська енциклопедія: переклади вибраних статей. URL: http://www.philosophy.ru/ru/phil/iphreas/library/ruspaper/KEZIN1.htm_1

10. Сайт кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія». URL:
https://sites.google.com/d/1UP__ti5j0TK4BpvtIxhmDJaFsnNib5Rj/p/1BodKGQJn7eSsYJxM68-VQVs9Xmt484Bf/edit?pli=1

Голова предметної комісії,
к.філос.н., доц., в.о. зав. кафедри філософії

Ігор ШАМША